

Státní oblastní archiv v Plzni

**Svazarm – krajský inspektorát autoškol Plzeň**

**1972–1990**

Inventář

EL NAD č.: 10438

AP č.: 707

Mgr. Michael Pešťák

Plzeň 2016

## **Obsah**

### **Úvod:**

I. Vývoj původce archiválií .....	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu .....	6
III. Archivní charakteristika archivního fondu .....	7
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu .....	8
V. Záznam o uspořádání fondu a sestavení archivní pomůcky.....	9
Seznam použitých pramenů a literatury .....	10

### **Přílohy:**

Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk .....	11
---	----

<b>Inventární seznam .....</b>	<b>12</b>
--------------------------------	-----------

<b>Spisy .....</b>	<b>13</b>
--------------------	-----------

## **I. Vývoj původce archiválií**

Původcem archivního fondu *Svazarm – krajský inspektorát autoškol Plzeň* byl krajský inspektorát autoškol v Plzni. Tvořil pobočku zařízení „Autoškoly Svazarmu – podnik Českého ústředního výboru“ a jeho předchůdců („Ředitelství autoškol ÚV Svazarmu, Pracoviště Plzeň“, „Autoškoly ÚV Svazarmu CSR, hospodářské zařízení ústřed. výboru, Krajský sekretariát Plzeň“), prokazatelně působící na území Západočeského kraje v letech 1972-1990.

Svaz pro spolupráci s armádou (Svazarm) byl vytvořen v roce 1951 podle vzoru sovětské branné organizace DOSAAF. Vznikl na základě zákona č. 68/1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních, a zákona č. 92/1951 Sb., o branné výchově a zahrnoval v sobě celou řadu dobrovolných organizací. Autoškoly v té době provozovaly jednotlivé krajské automotokluby a po jejich postupné likvidaci koncem 50. let 20. století se staly „zařízením OV Svazarmu“. To znamenalo přímou podřízenost okresním výborům a jejich prostřednictvím Organizačnímu sekretariátu ústředního výboru Svazarmu. Je zajímavé, že autoškoly organizačně zcela obcházely krajské výbory již před jejich zrušením ke konci roku 1965. Po obnovení krajských výborů na počátku 70. let byl celý systém autoškol podřízen ÚV Svazarmu jako jeho hospodářské zařízení. Spolupráce s krajskými výbory sice probíhala, ale prakticky byla omezena na rovinu informační (hlášení o plánování a činnosti) a koordinační (sladění požadavků centrály a krajského výboru).

Po vzniku Svazarmu byla a až do konce jeho existence zůstala primárním úkolem autoškol příprava řidičů pro potřeby armády a národního hospodářství. Zlepšující se sociální podmínky obyvatelstva přinesly i jeho rostoucí motorizaci a s ní i nárůst počtu čistě civilních zájemců o řidičské průkazy. Stávající systém autoškol poskytoval jen nejzákladnější řidičský výcvik, který byl doplňován v základních organizacích, klubech a zájmových kroužcích Svazarmu o výcvik v řízení malých motocyklů (ve spolupráci s autoškolami) a kursy technické přípravy, zahrnující běžnou údržbu a menší opravy, jež tehdy autoškoly neposkytovaly v potřebné míře. Ve výcviku řidičů tedy v rámci jedné organizace existovala jistá roztržitost, navíc se přes centrálně určenou metodiku výcviku lišily možnosti a výsledky výuky autoškol v jednotlivých okresech.

To si vyžádalo reorganizaci a centralizaci celého systému. Od konce 50. let 20. století podléhaly autoškoly přímo jednotlivým okresním výborům Svazarmu. Postupné spojení do jednoho organizačního celku a zavedení jednotných výukových osnov a třířázkového výcviku (teorie včetně techniky – trenažér – jízdy) se časově kryje se změnami organizační struktury Svazarmu. Proces centralizace se projevil založením podniku „Československé autoškoly“ k 6. červnu 1968 (podle § 102 zákona č. 109/1964 Sb., listinou ÚV Svazarmu č.j. 32022/68 z 23. 4. 1968). V únoru 1969 došlo ke změně na hospodářské zařízení pod názvem „Československé autoškoly Praha, hospodářské zařízení Českého ústředního výboru Svazarmu“ (usnesením předsednictva Svazarmu č. 34 455 ze dne 19. 11.1968). Tento stav vydržel do konce roku 1970, kdy bylo zařízení

opět přejmenováno – na „*Autoškoly ÚV Svazarmu ČSR – hospodářské zařízení ústředního výboru*“ (dodatkem ke zřizovací listině č.j. 943/70 z 28. 10. 1970, schváleného ÚV Svazarmu ČSR). Jeho vedoucím orgánem bylo „Ředitelství autoškol při Ústředním výboru Svazarmu“. K další úpravě názvu došlo v lednu 1975 na „*Autoškoly ČÚV Svazarmu ČSR – hospodářské zařízení Českého ústředního výboru Svazarmu*“. Poslední změna názvu proběhla v srpnu 1978 – na „*Autoškoly Svazarmu – podnik Českého ústředního výboru*“, pod nímž bylo zařízení vymazáno k 1. dubnu 1992 z obchodního rejstříku (po ukončení likvidace 31. 12. 1991).

Podle informací z Českého statistického úřadu zařízení existovalo pod názvem „*Autoškoly ČÚV Svazarmu*“ od 31. 12. 1976 do 31. 12. 1991 – zde se tedy rozcházejí údaje obchodního rejstříku (uvedené v předchozím odstavci) a statistického úřadu jak v názvu, tak statutu organizace.

Podle průvodního listu k poslednímu skartačnímu dopisu z března 1991 bylo pražské ředitelství zrušeno již k 31. 12. 1990, v následujícím roce tedy probíhala jeho likvidace.

Sjednocení autoškol do jednoho organizačního celku přineslo do systému unifikaci výcvikových metod, pomůcek i požadavků a nároků na žáky v průběhu výcviku. Jednotná organizační struktura se odrazila i v personální politice a financování v celostátním měřítku. Síť svazarmovských autoškol fungovala až do konce roku 1989. V důsledku společenských změn po listopadu 1989 začaly autoškoly a další subjekty ve Svazarmu projevovat odstředivé tendence. Na počátku roku 1990 proběhla likvidace Svazarmu a transformace zbytku této organizace do Sdružení technických sportů a činností České republiky (dále STSČ) a tím se rozpadla jednotná síť autoškol. Část autoškol měla snahu pokračovat v činnosti pod hlavičkou STSČ, část se prakticky obratem osamostatnila a zprivatizovala. Privatizace, případně zánik postihly v následujících letech i většinu autoškol, které se pokusily přežít pod hlavičkou STSČ.

Plzeňská pobočka ředitelství autoškol byla zpočátku na razítku označována jako „Ředitelství autoškol ÚV Svazarmu, Pracoviště Plzeň“ (1972), „Autoškoly ÚV Svazarmu ČSR, hospodářské zařízení ústřed. výboru, Krajský sekretariát Plzeň“ (1973) a název „krajský inspektorát autoškol“ se začal používat až několik let po změnách v pražské centrále (od roku 1980). Funkce krajského inspektora (autoškol) jako vedoucího instituce existovala již v roce 1972, ale její název se do názvu dostal až o mnoho let později. Jako formální datum ukončení činnosti inspektorátu je uváděn 31. 12. 1990, tedy rok před ukončením likvidace pražské centrály. Faktická likvidace se však protáhla do roku 1991.

Úkoly inspektorátu spočívaly po celou dobu jeho existence ve zprostředkování styku jednotlivých autoškol s pražskou centrálou, v koordinační a organizační práci a ve výkonu kontrolní činnosti. Prostřednictvím krajského inspektorátu byly do autoškol v kraji distribuovány směrnice, nařízení, pokyny a další korespondence z ústředí. V opačném směru pak proudily plány, výkazy, hlášení a požadavky z jednotlivých autoškol. Na poradách vedení autoškol byly řešeny aktuální problémy jejich provozu i

plnění dlouhodobých plánů činnosti a samotná tvorba a koordinace plánů. Na ně bezprostředně navazovalo financování (náklady na výplaty, vzdělávání personálu, provoz a údržbu) a kontrolní činnost. Kontrole inspektorátu podléhalo jak hospodaření, tak plnění plánu a kvalita výcviku. Souběžně inspektorát spolupracoval s krajským výborem Svazarmu.

Personální složení inspektorátu v době jeho vzniku činilo minimálně pět osob. Jednalo se o inspektora a čtyři administrativní a ekonomické síly (v roce 1976 jen tři, což byl podstav). Na základě dochované dokumentace je možno usoudit, že personál inspektorátu byl složen z krajského inspektora, administrativní síly a kontrolorů. Jednotliví kontroloři byli patrně specializováni na potřebné obory (hospodaření, technika, bezpečnost práce) a tvořili týmy, které prováděly pravidelné kontroly a kromě nich ještě namátkové kontroly na příkaz centrály nebo v důsledku podnětů krajského výboru Svazarmu a různých státních orgánů. Nelze ovšem vyloučit, že někteří pracovníci vykonávali více funkcí, tedy že například kontrolor specializovaný na hospodaření vedl i ekonomickou agendu inspektorátu. Dále lze předpokládat existenci pomocné síly.

Inspektorát sídlil do roku 1973 na adrese Plzeň – Železniční 4, od léta 1974 až do zániku pak na adrese Plzeň – Guldenerova 10.

## **II. Vývoj a dějiny archivního fondu**

Dochovaná dokumentace nenese konkrétní stopy administrativního zpracování – neobsahuje žádná vlastní jednacích čísla a razítka podatelny, pouze v průběhu 80. let měl personál snahu v jednotlivých letech průběžně číslovat nejdůležitější kontrolní zprávy. Existenci klasické spisovny, podatelny či specializovaného účetního oddělení tedy není možno prokázat. Z dochované dokumentace lze vysledovat, že písemnosti byly v sídle původce ukládány chronologicky v rámci konkrétních témat (porady, plány, výkazy, prověrky a kontroly). V daném období sice existovaly spisové a skartační směrnice Svazarmu, z dochovaného torza materiálu však není možné určit, zda nebo do jaké míry se jimi původce řídil.

Ze složení materiálu fondu je jasně patrné, že byl původcem považován za provozní dokumentaci a že s ním bylo podle toho zacházeno. V rámci likvidace původce byl do archivní péče předán jen jakýsi vzorek písemné produkce převážně ekonomického a kontrolního charakteru. Většina materiálu byla patrně zničena nebo rozebrána v rámci postupné privatizace autoškol, běžné starší provozní písemnosti (povětšinou účetního charakteru) byly skartovány v letech 1989 a 1991 se souhlasem SOA Plzeň. Ostatní provozní agendu inspektorátu zčásti převzala „Autoškola Plzeň-město“, která byla likvidována v letech 1993–1994. Poslední uvedený subjekt již žádnou dokumentaci do SOA Plzeň nepředal.

K předání písemností zbylých po likvidaci krajského inspektorátu do SOA Plzeň došlo v březnu 1991.

### **III. Archivní charakteristika archivního fondu**

Písemnosti tvořící archivní fond pocházejí v naprosté většině z vlastní produkce inspektorátu, část dokumentace tvoří zprávy a hlášení od podřízených složek.

Materiály fondu převzaté do archivní péče v březnu 1991 pod přírůstkovým číslem 10/91, byly zabaleny do kartonů a nejprve uloženy v centrále SOA Plzeň, Sedláčkova 44. V roce 1995 byly uloženy v depozitáři v Trnové, odtud byly v roce 2005 přemístěny do prostor pracoviště Klášter (u Nepomuku) a na podzim 2014 dočasně přemístěny za účelem zpracování do centrály SOA v Plzni. Zde byly na přelomu let 2014 a 2015 přebaleny a inventarizovány.

Vzhledem k rozsahu a charakteru materiálu nebyly žádné jeho části vyřazeny z důvodu přehodnocení významu. Vyřazením makulatury v rozsahu 0,04 bm (desky, staré košilky a prázdné formuláře) a přebalením materiálu se snížil rozsah fondu z šesti kartonů na pět (z 0,72 bm na 0,60 bm), tedy celkem o 0,12 bm.

Pořadací schéma bylo vytvořeno uměle na základě struktur používaných v socialistických hospodářských zařízeních. Inventární jednotky tvoří monotematické skupiny písemností. Fond se skládá ze zápisů z porad vedení, plánů a rozpočtů, personálních záležitostí, výkazů a záznamů z kontrol.

Dochované materiály budí dojem, že výběr byl soustředěn spíše na písemnosti ekonomického a personálního zaměření. Personální dokumentaci a výkazy o činnosti propojují jména zaměstnanců.

Fond je silně torzovitý i přes skutečnost, že svým časovým rozsahem pokrývá celou známou dobu existence původce.

Fyzický stav fondu lze označit jako nepoškozený, ale lze doporučit jeho častější kontroly, protože část dokumentů je tištěna cyklostylem a celý fond je na papíře špatné kvality. Jazykem archiválií je čeština.

#### **IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu**

Fond *Svazarm – krajský inspektorát autoškol Plzeň* je pro svou torzovitost jen pomocným pramenem pro historii branně bezpečnostní politiky státu na území tehdejšího Západočeského kraje a současně mapuje nevelkou část státem řízených autoškol. V současnosti hlavní význam spočívá v dochování informací o personálním obsazení autoškol v letech 1972–1988 a z výkazů lze vytvořit rámcový obraz o činnosti autoškol v uvedeném období.

Vzhledem k tomu, že inv. č. 3 obsahuje osobní údaje zaměstnanců, je přístup badatelů k uvedeným archiváliím podmíněn souhlasem ředitele SOA, resp. vedoucího 1. oddělení SOA.



**V. Záznam o uspořádání fondu a sestavení archivní pomůcky**

Fond uspořádal, inventář sestavil a úvod napsal v letech 2014–2016 archivář 1. oddělení Státního oblastního archivu v Plzni Mgr. Michael Pešťák.

V Plzni dne: 27. 1. 2016

## Seznam použitých pramenů a literatury

### **Prameny:**

*Organizační řád Svazu pro spolupráci s armádou.* Praha : Svazarm, Naše vojsko, 1956.

*Organizační řád Svazu pro spolupráci s armádou.* Praha : Svazarm, Naše vojsko, 1961.

Státní oblastní archiv v Plzni, archivní fond ZKNV Plzeň (EL NAD 10121, zápisy ze schůzí rady, zápisy ze zasedání pléna, organizační odbor).

Státní oblastní archiv v Plzni, archivní fond Svazarm - krajský výbor Plzeň (EL NAD 10198).

*Sbírka zákonů Československé socialistické republiky 1964, 1972.*

*Sbírka zákonů Republiky Československé 1951.*

### **Literatura:**

KOVAŘÍK, Miloš a kolektiv. *Budovat a bránit.* Praha : Naše vojsko, Svazarm, 1981.

*Pracovník Svazarmu: měsíčník pro funkcionáře Svazu pro spolupráci s armádou.* Ročník 4-10. Praha : Naše vojsko, 1955-1961.

*Příručka pro funkcionáře Svazarmu o činnosti základní organizace.* Praha : Naše vojsko, Svazarm, 1963.

STYBLÍKOVÁ, Julie a kolektiv. *Psychologie, pedagogika a metodika pro učitele autoškol.* Praha : Naše vojsko, Svazarm, 1966.

*Svazarmovec: orgán ČÚV Svazarmu.* Ročník 34-38. Praha : Naše vojsko, 1986-1990.

*Základní dokumenty k motorismu.* Praha : Naše vojsko, Svazarm, 1963.

Příloha č. 1

**Seznam použitých zkratk**

AP	archivní pomůcka
bm	běžný metr
č.	číslo
č. j.	číslo jednací
ČR	Česká republika
ČSR	Česká socialistická republika
ČÚV	Český ústřední výbor
DOSAAF	Dobrovolná společnost pro spolupráci s armádou, letectvem a námořnictvem (v originálu: <i>ДОСААФ, Добровольное общество содействия армии, авиации и флоту</i> )
EL NAD	evidenční list Národního archivního dědictví
evid. jedn.	evidenční jednotka
inv. č.	inventární číslo
kar	karton
KV	krajský výbor
OV	okresní výbor
Sb.	Sbírka (zákonů)
SOA	státní oblastní archiv
STSC	Sdružení technických sportů a činností České republiky
Svazarm	Svaz pro spolupráci s armádou
ústřed.	ústřední
ÚV	ústřední výbor

## **INVENTÁRNÍ SEZNAM**

<b>Inv. č.</b>	<b>Obsah</b>	<b>Časový rozsah</b>	<b>Evid. jedm. č.</b>
	<b>Spisy</b>		
1	Porady ředitelů autoškol	1972-1978	kar 1
2	Plány a rozpočty	1976-1977	kar 1
2	Plány a rozpočty	1978	kar 2
3	Osobní dotazníky a výkazy mezd	1972-1984	kar 2
4	Výkazy hospodaření	1979-1980	kar 2
4	Výkazy hospodaření (1982, 1987-1988)	1982-1988	kar 3
5	Prověrky a revize (Domažlice, Cheb, Karlovy Vary, Klatovy, Plzeň-jih)	1979-1990	kar 4
5	Prověrky a revize (Plzeň-město, Plzeň-sever, Rokycany, Sokolov, Tachov)	1980-1990	kar 5

## **Tiráž**

Název archivní pomůcky:	Svazarm – krajský inspektorát autoškol Plzeň
Značka archivního fondu:	Autoškoly Plzeň
Časové rozmezí:	1972-1990
Počet evidenčních jednotek:	5 (5 kartonů)
Počet inventárních jednotek:	5
Rozsah v bm:	0,60
Stav ke dni:	27. 1. 2016
Zpracovatel archivního fondu:	Mgr. Michael Pešťák
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Michael Pešťák
Počet stran:	14
Počet exemplářů:	4
Schválil:	Mgr. Petr Hubka ředitel Státního oblastního archivu v Plzni dne 27. ledna 2016 č. j. SOAP/006-0254/2016

